

Variants of the Thematic Description in the Medieval Romanian Texts - *Religious Monuments*

Maria CĂTĂNESCU

En s'appuyant sur des exemples fournies par les textes historiographiques médiévaux roumains, l'auteur analyse une variante thématique particulière de la séquence descriptive: les monuments religieux. On discute, en perspective rhétorique, les topographies minimales / développées, neutres / subjectives, ainsi que leur fonction complexe, informative et argumentative.

Dans les textes examinés, la description des églises / couvents est une preuve non-technique, un argument fort et décisif pour la rhétorique de l'éloge, orienté vers un certain souverain, fondateur de l'église.

Mots-clés: textes historiographiques médiévaux roumains, rhétorique de l'éloge, monuments religieux.

1. The following observations derive from the rhetorical analysis of a particular variant of compositional sequence of the medieval historiographic texts from Țara Românească, the Principality of Wallachia. We refer to the numerous *descriptive* or *descriptive-narrative* enclaves, variable as dimension, but unitary thematically and functionally, as they bring into the text *macro-or micro*¹- ecclesiastical *objects* or religious rituals and ceremonies.

In this case, the *category of the macro-objects* is represented by churches, monasteries and their annexes and the *category of the micro-objects* includes icons, crosses, chalices, coffins, vestments, fabrics etc. Moreover, “painting-like” presentations – usually extensive – of some ceremonies and occasional ceremonies (weddings, church dedications) complete the inventory of the thematic descriptions that belong to the religious sphere.

Quantitatively dominant are the descriptions focused on the princely foundations or on the micro-objects donated or even worked (partially and symbolically) by a certain ruler or by his wife.

¹ For the distinction « macro-objets », « objets semi-mobiles », « objets que l'on peut prendre à la main », see Gervais-Zaninger, 2001, p. 62.

The above-mentioned thematic subclasses are sustained by specific descriptive strategies, which are difficult and probably disadvantageous to be discussed “in block”.

Regardless of the space they occupy in the text, the descriptions of *macro-* and *micro- ecclesiastical objects* (and especially their tendency of expansion) make relative the idea according to which, in the old Romanian historiographic texts the description is in general insignificant and, by excellence, concerns portraits.

2. The case study we propose is based on examples from chronicles anonymous or with known author, from the end of the XVIIth century up to the beginning of the XVIIIth century: *Anonimul cantacuzinesc* (Cantacuzene Anonymous Chronicle) and *Începătura istoriei vieții luminatului și preacrestinului domnului Țării Rumânești io Costandin Brâncoveanu Basarab-Voievod* by Radu Greceanu.

Limiting our analysis to the category of the *macro-objects*, we will discuss several aspects that we consider relevant for the rhetoric of the reference texts.

3. The dimension of the descriptive sequence. *Elocutio* and *ornatus*

3.1. From the point of view of the dimension, the topographies of built spaces are based on two descriptive formulas, sensibly different at the *elocutio* level.

(a) *The minimal descriptions*, carried out on the (trans)phrastic level, consist of the laconic mentions of the existence/aspect of a religious monument. From the rhetoric perspective we retain the stereotype pattern for the construction of this textual enclave, whose sui-generis characteristic is the presence of two *title-themes*², with fix succession: an anthroponym (the name of the founder ruler) and a toponym (the name of the religious monument). Each title-theme receives specific determinants at the grammatical and lexico-semantic level:

- fix, ceremonious formulas, for identification and presentation of the ruler;
- nominal elements (adjectives, nouns, nominal phrases) of qualification of the macro-object (*mare, mică, frumoasă, minunată, de lemn, de piatră* / big, small, beautiful, wonderful, wooden, made of stone); from here derives the second feature of the minimal description: the elementary character of the operation of *aspectualization*³; the described object is not “cut up” in component parts⁴, but only in the general characteristics of the whole, forming a predictable list, transferable from one object to another:

(...) “**un voievod ce l-au chiebat Radul Negrul-voievod, mare herțeg pre Almaș și pre Făgăraș** (...) început-au a face țară noao.

Întâi au făcut orașul ce-i zic Cîmpul Lung. Acolo au făcut și o **biserică mare și frumoasă și înaltă**. De acolo au dăscălecat la Argeș, și iar au făcut oraș mare (...) și o **biserică mare și frumoasă**” (*Anonimul cantacuzinesc*, in CM, I, 83-84).

² Adam, 1992, p. 85, calls « thème-title », the proper/common names through which “the referential anchorage” of a description is done, regardless of its thematic profile.

³ About the descriptive procedure of *aspectualization*, see Adam, 1992, p. 89.

⁴ Adam, 1992, p. 89.

Such descriptive sketches are petrified textual islands, indicial for the common chroniclers' procedures of inventory, labeling and lapidary presentation of some spaces/objects (especially religious).

(b) *The extended descriptions*, compulsorily transphrastic, are also stereotypical constructions. The mention of the two title-themes (the name of the ruler and the name/place of the church) provides the sine-qua-non condition of this descriptive sub-variant (cf. *infra*, 3.1.a). In comparison with the minimal topographies, the specific difference is established by the decomposition of the macro-object in parts, ordered by enumeration and associated or not with single or multiple determinants. Sometimes, at least one of the object's parts is fragmented in constitutive elements, leading to the expansion of the description through successive ramifications. Moreover, the importance of the descriptive component of the text can be amplified by "in cascade" topographies, chained on the basis of a thematic criterion, prevailing on the presumed chronological component:

"Iar **lavra Sfântului Athanasie**, *toată biserica cea mare, cu oltariul și cu tinzile, [Neagoe-vodă] le-au înnoit și au împreunat plumbul cel vechiu cu altul nou și o au acoperit de iznoavă. Și toată cristelnița o au zidit den temelie. Și au făcut vase de treaba bisericii, de aur și de argint. Și zăvese cusute cu sîrmă de aur, preînfrumusețate au dat. Și i-au făcut și mertic mare, cîte 10 000 de talere de an.*

Iar **în lavra Iverului a lui Sfeti Evtimie** făcătoriul du minuni, pre sus pre ziduri au adus apă cu urloaie ce de 2 mile de loc dă dăparte. Și cu multă avuție o au împodobit. Iar cinstita lui doamnă, Despina, *dat-au o zăvesă cusută cu sîrmă de aur și preînfrumusețată, să o puie înaintea sfintei și făcătoarei de minuni icoane în care iaste scris chipul preacuratei fecioare și maicii lui Dumnezeu, Mariei, care să chiamă portăriță, care au venit pre mare la acea mănăstire cu mare minune, cum să află scris de dînsa. (...)*

Așijderea și în măgura Misiei, **mănăstirea Oreiscului**, unde sînt moaștele sfântului Grigorie făcătoriul de minuni, *tinda bisericii o au zidit și o au acoperit cu plumb. Și pre tronul cu moaștele au făcut un cerdăcel de piatră și l-au zugrăvit frumos și l-au poleit. Iar pre tronul sfintelor moaște au pus un covor de mătase cusut tot cu sîrmă de aur"* (*Anonimul cantacuzinesc*, in CM, I, 104-105).

3.2. The description of the rebuilt/restored churches under the patronage of a ruler adds to the text a more elaborated pattern of representation and, through this, more rhetoric complexity. In this case, the descriptive protocol involves juxtaposing two topographies –minimal or extended. They are subordinated obligatorily to the same hyperonym, which sends yet to different realities, with temporal distance: **the church (monastery)**, respectively the *old church* vs the *new church*. It results a parallel through dissimilitude, the source of a radical antithesis highlighted by two antonymic lexical chains, aiming at the single referent in two opposed hypostases:

"Și aceasta să însemnează pentru ca să să știe:

Fiind în tîrgul Bucureștilor **o mănăstioară a căriia hram era Sfeti Gheorghie**, *veche foarte, zidită dă un boier anume Dobruș Banul, foarte mică și întunecoasă,*

care fiind împodobită cu minunată zidire ca o cetate dă luminatul domnu Io Costandin Basarab Brîncoveanu-voievod cu case patriarșăști cu 2 rînduri di chilii, lucru foarte frumos, deci măriia-sa dîn fireasca mării-sale cea spre cele dumnezeiești rîvnă ce avea îndemnîndu-se, surpat-au acea mică și întunecoasă biserică ce era și **dîn temelie au zidit măriia-sa ceastă ce acum tuturoara să vede, zidire foarte iscusită și minunată, înfrumusețînd-o pă dînlauntru cu frumoase zugrăvele cu minunată tîmplă, cu icoane iscusite, cu pardoseala tot dă marmură, luminoasă, dăsfătată**, lucru care altul într-acest pămînt n-au făcut. Făcutu-i-au și frumoase și scumpe odăjdii și alte sfînte odoară tot dă argint și cu multe și bune lucruri și venituri o au înzestrat, isprăvind-o într-al 18 an al domniei sale la leatul 7215” (Radu Greceanu, in CM, II, 258-259).

3.3. Numerous other observations are meant to emphasize the relationship between the dimension of the descriptive sequence and the elements that are relevant at the *elocutio- ornatus* level. The descriptions of macro-ecclesiastical objects are under the sign of two tendencies: homogeneity and rhetoric individuality. Thus:

- the figurative cliché is a stable and predictable element, common to all the descriptive texts/parts; we refer to the monopoly of the epithet: ornamental, generalizing, stereotype (see all the examples quoted in the article);
- the most refined variants are the mixed developed descriptions, which accumulate and display specific elements for three descriptive techniques: *ornamental, representative and expressive*⁵.

Such a prototypic example is the ample topography regarding the Argeș monastery, from *Anonimul cantacuzinesc*:

[Neagoe-vodă] “Și fu tututor tată milostiv, asemănându-se domnului celui ceresc, care strălucește soarele sau și ploao și spre cei buni și spre cei răi, cum arăta sfînta evanghelie (...)

Și mai vîrtos în Țara Muntenească, **mari și minunate mănăstiri au făcut (...)**

Și sparse Mitropoliia din Argeș, den temeliia ei și zidi în locul ei alta sfîntă beserică tot de piatră cioplită și netezită și săpată cu flori. Și au prins pre dînlauntru toate pietrele una cu alta pe dândos cu scoabe de her, cu mare meșteșug și au vărsat plumb de le-au întărit.

Și au făcut pren mijlocul tinzii bisericii 12 stîlpi înalți, tot de piatră, ciopliți și învârțiți, foarte frumoși și minunați, carii închipuiesc 12 apostoli. Și în sfîntul altariu deasupraristolului, încă făcu un lucru minunat cu turlîșoare vărsate. Iar ferestrele altarului și ale bisericii, cele dupe dăsupra, și a letinzii (sic) tot scobite și răzbătute pren pîiatră, cu mare meșteșug le făcu. Și la mijloc ocoli cu un brîu de pîiatră împletit în 3 vițe și cioplit cu flori și poleit, biserica cu altariul dempreună cu tinda, închipuind sfînta și nedespărțita troiță. Iar pre supt strașina cea mai din jos, împrejur a toată biserica, făcu ca o strașină, tot de marmură albă, cioplită cu flori și foarte scobite și săpate frumos! Iar acoperămîtul, tot de plumb amestecat cu

⁵ For definitions and examples, see Adam, Petitjean, 1989, p. 9-24.

cositoriu. Și crucile pre turle, tot poleite cu aur și turlele tot cioplite cu flori și unele făcute sucite. Și împrejurul boltelor, făcute steme de piatră, cioplit[e] cu mestesug și poleite cu aur. Și făcu un cerdăcel denaintea bisericii, pre 4 stâlpi de marmură pestriță, foarte minunat boltit și zugrăvit, și învălit și acela cu plumb. Și făcu scara bisericii tot de piatră scobită cu flori și cu 12 trépte, semănînd 12 semenții ale lui Israil. Și pardosi toata biserică, tinda și altariul împreună și acel cerdăcel, cu marmură albă. Și o împodobi pre dinlăutru și pre dinafară foarte frumos. Și toate scobiturile prietrilor pe deanafară le vâpsi cu lazur albastru, iar florile le polei cu aur.

Și așa vom putea pune cu adevărat că nu iaste așa mare și săbornică, ca Sionul care-l făcu Solomon, nici ca Sfînta Sofiia carele o făcu Iustinian împărat; iar cu frumusețea iaste mai pe deasupra decît acélea.” (*Anonimul Cantacuzinesc*, in CM, I, 106-108).

The description of the monastery is simultaneously:

- *ornamental*, abstracting and idealizing, having the highest generality and availability in time and space („stâlpi înalți, tot de piatră (...) foarte frumoși și minunați”, „crucile tot poleite cu aur”, „steme de piatră, cioplite cu mestesug și poleite cu aur”, „un cerdăcel (...) foarte minunat boltit”, „și o împodobi (...) foarte frumos”, „ florile le polei cu aur” / tall stone pillars /.../ very beautiful and wonderful, the crosses /.../ gold plated, stone coat of arms skillfully craved and gold plated, a small verandah /.../ beautifully vaulted, and adorned /.../ it beautifully, the flowers were gold plated);

- *representative*, by counting architectonic details and the construction materials, which creates the reality effect (*tindă, stâlpi, altariu, pistol, turlușoare, troiță, strașină, acoperământ, cruci, bolte, cerdăcel, scara bisericii, piatră, marmură, lazur* /entrance hall, pillars, altar, communion table, small steeples, triptych, roofs, veil, crosses, vaults, small verandah, the church stairs, stone, marble, lazuli).

- *expressive*, which is a sample of chronicler’s ethos and pathos. This is pointed out by the chronicler’s emphatic expression of his admiring and euphoric view point about the two referents of the descriptive sequence; precisely emphasizing the uniqueness of described object („(...) iar cu frumusețea iaste mai pe deasupra decît acélea”. [*Mănăstirea Argeșului față de Sion și de Sfînta Sofia, a.n.*]⁶, but especially glorifying” and flattering the ruler („...și fu tuturor tată milostiv, asemănându-se domnului celui ceresc) constitute complementary discursive strategies, typical for Wallachian chroniclers.

As a consequence, the detailed descriptions of the churches are full of stylistic and grammatical indices for subjectivity, expression of positive emotion:

⁶ [Negru-Vodă] “...zidi Mitropolie în Târgoviste, mare și frumoasă (...) cum să satură ochii tuturor de vederea ei”; “și făclii și candelile, și tetrapoade poleite și alte podoabe, carele nici o minte nu le poate închipui să le spuie”, “și cu alte frumuseți cu de toate o împodobi și o făcu asemenea raiului lui Dumnezeu” (*Anonimul Cantacuzinesc*, in CM, I, 108, 110; 112).

qualifying adjectives, opinion verbs, ceremonious addressing formula, flattering analogies, different hyperbolizing forms through out sizing.

Finally, a grammatical characteristic of verb morphology unifies and particularizes the description of religious monuments from the texts of medieval historiographers. Without exception, textual sequences from this thematic series are *to do* description types, implying a narrative component evidenced by the verbs semantics (*a face, a surpa, a sparge, a zidi, a ocoli, a scobi, a ciopli, a înfrumuseța, a polei, a văpsi, a învâli, a pune, a îmbogăți etc. / to do, to ruin, to break, to build, to round, to dig, to carve, to embellish, to plate, to dye, to cover, to put, to enrich, etc.*).

Also, without exception, the mentioned verbs are predicates in phrases whose subject is the ruler- founder (“Iară mănăstirea lui Hariton care de obște se chiamă Cotlumuz, care *au început* a o zidi **Radu-Vodă, Neagoe-Vodă** o *au săvârșit*, și cu toate frumusețile și podoabele o *împodobit* denlăuntru și denafară, iar împrejur o *au îngrădit* cu zid. (...) iar biserica și tinda o *ânvălit* cu plumb, și *au pus* sticle pe la toate ferestrele”, *Anonimul Cantacuzinesc*, in CM, I ,103; see also the above examples).

This mechanism when attributed generates a metonymy synecdoche (the founder for the real creator) “in chain”, essential element for the encomium of the ruler.

The resuming of the same verb or of its contextual synonyms has sometimes the form of the stylistic anaphor, which is important not through its effects of syntactic symmetry, but through the insistence effect of oratorical emphasis type.

4. Functional characteristics. At this level, the rhetorical organization of the churches descriptions has at least two major consequences:

- from historical perspective, the documentary importance (who, when, where built a church) is out of question; frequently already established introduction formula and formula announcing descriptive digression underline their informing role (“Și aceasta să însămnează ca să să știe”, Radu Greceanu, in CM, II, 258);
- at the same time, describing the religious monuments become the main instrument to praise the founder-ruler, respectively to the ruler to whom the chronicle is dedicated (it has to be mentioned that the name of a blamed ruler never appears as theme-title of a church description).

This explicit and firm relationship between a historical character (the ruler) and an object (the ruler’s foundation) generates an *argumentative construction*, complicated, but transparent - in which the two entities forms the ax “premise-argument-conclusion”; the description of the church mentioning the parts and/or its characteristics (majesty, architectural beauty), constitutes an important argument for the quality, a decisive non-technical⁷ test, which consolidates and validates the eulogistic portrait of the ruler⁸.

⁷ See Mortara Garavelli, 1997, p. 72-73.

⁸ Other observations/examples regarding the relation “portrait-argumentation” in the same texts category, see Cvasnii Cătănescu, 2012.

5. In the examined texts, the topographies (minimal/ developed, neutral/ subjective) represented by the descriptions of some religious monuments, have both canonical and individualizing functions. This thematic descriptions have a special informative-argumentative status, to the extent to which mentioning the historical realities sustains a subtle rhetoric protocol of *laudatio*.

Also, it is verified – one more time – the idea that the descriptions of (macro-) objects have a particular⁹ dynamics; during the Romanian Middle Ages this is strictly depending not only on the text type, but especially on the epoch's mentality.

References

Sigla. Material Sources

CM, I, II = *Cronicari munteni*, I, (*Stolnicul Constantin Cantacuzino, Anonimul cantacuzinesc, Radu Popescu*); II (*Radu Greceanu. Anonimul brâncovenesc*). Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu, Editura pentru literatură, București, 1962

Bibliography

Adam, Jean-Michel, 1992, *Les textes: types et prototypes. Recit, description, argumentation, explication et dialogue*, Nathan, Paris

Adam, J._M., A. Petitjean, avec la collaboration de F. Revaz, 1989, *Le texte descriptif. Poétique historique et linguistique textuelle*, Nathan, Paris

Cvasnii Cătănescu, Maria, 2012, *Descriere și argumentare – cu referire la textele cronicarilor munteni*, în „Limba română. Direcții actuale în cercetarea lingvistică. Gramatică. Fonetică și fonologie. Istoria limbii române, filologie”, ed. Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Al. Nicolae, București, Editura Universității București, 2012, p. 311-316

Gervais-Zaninger, Marie-Annick, 2001, *La description*, Hachette, Paris

Mortarea Garavelli, Bice, 1997, *Manuale di retorica*, Bompiani, Milano

⁹ Cf., for e.g. Gervais-Zaninger, 2001, p. 62.